

Nr 42 ^{15/10} 1981 5:75

OMSLAGSFOTO: GEORG SESSLER

Bågskytt hos Kejsaren av Kina

Sid 1-4

King George Island: Ärriga späckberg -och charmtroll!

Nu går expedition Gillsäter vidare i sydliga farvatten. I veckans strandhugg möter våra resenärer ett gäng charmtroll, med utseendet emot sig, på King George Island utanför Antarktis nordvästra hörn. De har också bevittnat ett märkligt naturfenomen i stormen vid Kerguelen.

TEXT OCH FOTO: SVEN OCH BJÖRN GILLSÄTER

□ På stranden till King George Island hopade sig ett späckberg där vi kunde särskilja femton snabbförsedda, ärriga, skrynkliga huvuden av mindre attraktivt utseende. Det fanns inga förskönanade drag hos någon av de snörvlande, suckande och snorande individerna ur familjen sydlig sjöelefant. Synen var fantastisk.

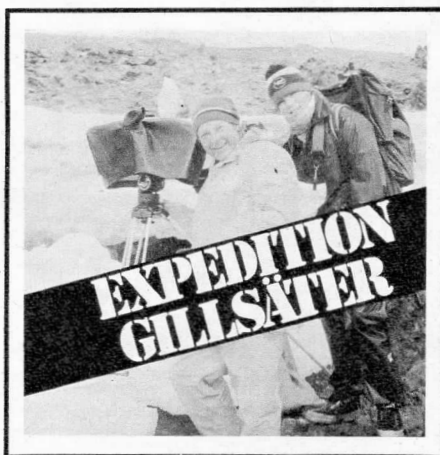
De hade just anlänt från Syd-Atlantens djupa, bläckfiskrika vatten. Ett par sjöelefanter reste sig så högt de kunde och blåste upp den förvuxna näsan till en spänd ballong, som blev en stark resonansbotten för ett vrål... Så gick luften ur dem och de föll ihop till ursprungligt läge.

Obeskrivlig odör

När uppståndelsen över vår närvaro lagt sig blängde de med blodsprängda ögon. Odören kring hjorden, under den vindstilla förmiddagen, var obeskrivlig. Den enformiga bläckfiskdieten måste vara starkt jäsande redan under passagen genom tarmen. Men vad gjorde det. Vi hade samarbetsvilliga rariteter mitt framför våra kameralinser!

Sjöelefanttjuren blir fullvuxen en imponerande bjässe på maximalt sex meters längd och med en vikt kring 3 000 kilo. De är fint strömlinjeformade för ett liv i havet, men klumpigt skapta för landvistelse. I vattnet skjuter de iväg med oerhörd effektivitet och klarar attacker från enda fienden – späckhugaren. Kroppskonstitutionen är sådan att de tål att dyka ner till fem-, sexhundra meters djup och stanna där i tio minuter.

På land har de ingen chans att fly. De blev på sin tid ett lätt byte för lansförsedda säljägare och dödades i mångtusental. Från varje tjur utvann fångstmännen fyrahundra liter olja!

Det är en blodig huggsexa som drabbat Antarktis och kringliggande övärld, sedan världsdelen år 1776 upptäcktes av kapten James Cook.

Trots försök till internationella överenskommelser och traktat, och trots alla forskares varnande röster, så härjar nationer som Japan och Sovjet fortfarande lika vildsint här.

Goda makter maktlösa

Farvattnen är mycket svåra att kontrollera. För de goda makterna råder det maktlöshet på haven – mänsklighetens sista resurs!

Som tragiskt exempel kan nämnas de stora valarna. De håller på att ta slut! Forskare påstår att de få som finns kvar inte har möjlighet att träffa på varandra och föröka sig.

Arter som vikval och späckhuggare fångas nu med elektroniska valfångstfartyg. Deras antal minskar varje år, med skrämmande hastighet.

I slutet på 1800-talet var det så få

pälssälar och sjöelefanter kvar att jakten blev ointressant. Spillrorna av dessa djurstammar sökte sig till sådana öar som sällan besöktes av jägare. Där började de om. Bildade små harem och byggde upp nya hjordar. I dag finns cirka 400 000 sydliga sjöelefanter i fjordarna på Syd-Georgien.

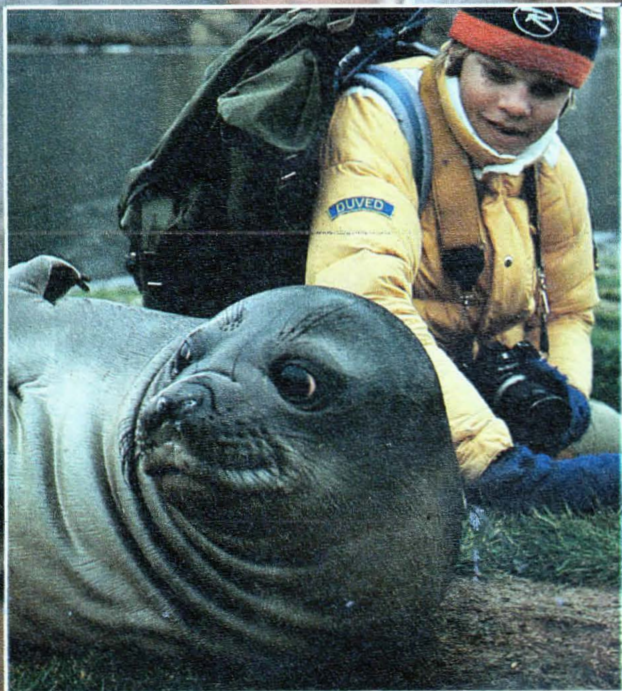
I söder kan vi alltså glädja oss åt att sjöelefanter och pälssälar är på frammarsch. I norr finns ett växande antal nordlig sjöbjörn. Och släktingen, valrossen, bildar åter harem på Vitön och Moffen.

Valp på 40 kilo

Sjöelefanthonorna, avsevärt mindre än hanarna och snabblösa, föder i början av september sina valpar, som då väger omkring 40 kilo och är ungefär 125 centimeter långa. Eftersom de diar en mjölk som innehåller 80 procent fett så ökar de tio kilo om dagen! De sväller snart upp till silverskimrande, charmiga jättebabies.

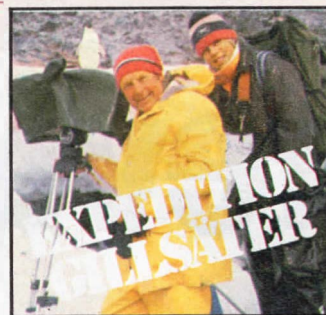
När tre veckor gått betraktas de av sina mödrar som så försigkomna att de får, och ska, klara sig själva. Ynkligt bråkande ligger de på stranden och väntar på sina mammor. Men dessa är betäckta – igen – och försvinner ut i havet för att proviantera. De återvänder bara för att ömsa päl några veckor senare. Sönt är livet för en sjöelefant! □

En vrålande sjöelefant inbjuder inte precis till någon närmare bekantskap. Men valparna på King George Island blev förtjusta i Björn (lilla bilden): en sådan vänlighet, som han visade dessa rundhylta charmtroll, trodde de att endast en äkta mor med gott mjölkförråd kunde prestera.

Forts

Kerguelen: Vattenfallet vände uppåt!

□ Under vår odysse över oceanerna, från Javasjön till Drake Passage, var vi ombord på ett fartyg som inte föll undan eller drejade bi utan stångade sig fram mot vindar, strömmar och oväderscentra. Vågorna högg in på oss som om de haft hulingar. Dyrningarna vräkte sig över hela vår 2 500-tonnare som riste och tjöt men skruvade sig igenom.

‘På toppen av ett barometerstånd lyckades vi nå fram till Kerguelens skärgård, som på avstånd såg ut att vara släkt med Lofotens yttersta öar. Här fanns snöhöljda bergstoppar cirka 2 000 meter över havet, men inte skymten av ett träd och knappast en buske. Byggnaderna på den nakna, grå och mossgröna bergsslutningen var i aluminium och förankrade med grova stålviwers.

Ur husen välldes ett 60-tal män, professorer och doktorer, studenter i värnpliktsålder och underhållspersonal på forskningsstationen Port-Aux-Française. Alla skyndade ner mot kajanläggningen och vi togs emot med franskt temperament.

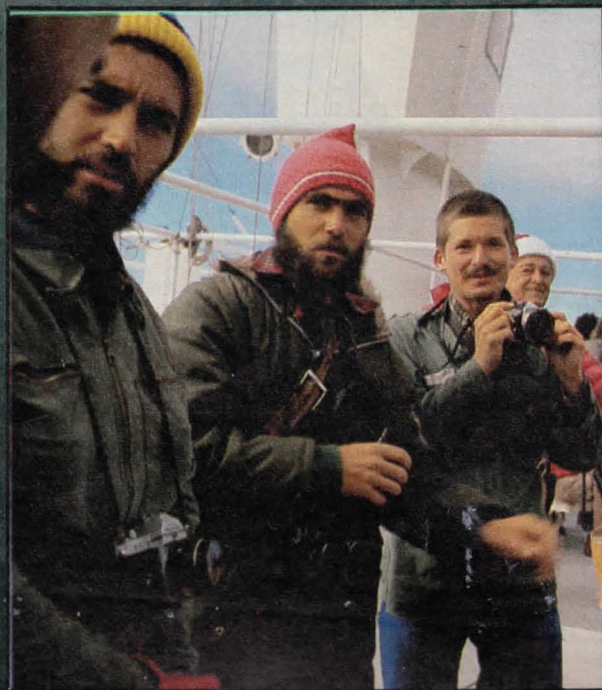
Då m/s Lindblad Explorer senare stävade ut ur fjorden, som James Cook 1776 döpt till Christmas Harbour, rasade barometern åter ner mot häftigt oväder.

I bukten möttes vi av så fruktansvärda stormbyar att fartygets vindindikator blåste sönder. Vattenmassorna, som vinden rev loss, lyfte och flög genom luften – genom riggen och över fartyget. Vattenfallen från de lodräta, svarta bergsidorna, vände, innan vattnet nått havsytan! Vi såg vattenfall likt vita slöjor dansa uppåt, över fjällväggarna och fortsätta upp mot himlen!

Det var en fantastisk syn med fem vattenfall som vände något femtiotal meter ovanför havsytan och likt vita kvastar, mot svart bakgrund, dansade *uppför* branterna. Över bergskammen, på styrbordssidan, vräkte sig tjocka snöbyar ut över bukten.

Vi uppfattade sceneriet, i trygghet innanför relingen, som ett naturfenomen av sällan skådat slag. Efter ett par turer, fram och tillbaka i fjorden, beslöt kapten Hasse Nilsson från Gräsö i Roslagen, att vi sett nog och fotograferat tillräckligt. Det var hög tid att lämna skräckhålet Christmas Harbour.

Ur viken hade vi sällskap av svarta albatrosser. Fågeln nådde i stormbyarna en svindlande hastighet med orörliga vingar. Naturen hade bjudit på en nästan ofattbar överraskning. □

Stora bilden: vindhastigheter på uppåt 125 km/tim tvingade vattenfallen att vända uppåt längs Kerguelens karga branter. Lilla bilden: Ett 60-tal personer arbetar på den franska forskningsstationen på Kerguelen, med väderobservationer och satellitspaning, här finns havsbiologer och ornitologer, och förmodligen också militärer.